

דבר ה' זו הלכה (שבת קל"ח): הלכה שבועית בנושאים אקטואליים

זריקת בשר בחלב לפח אשפה, חלב ודגים, חלב צמחי עם בשר.

מקורות והערות

1. כהקדמה כללית להלכות בשר בחלב, נביא את מקור הדין והאיסור.

בגמ' חולין (קטו ב) מובאת מחלוקת תנאים מהיכן נלמדים איסורי בשר בחלב.

א. רבי-

איסור אכילה: בעניין דם נאמר בתורה (דברים יב, כד-כה) "לא תאכלנו על הארץ תשפכונו כמים: לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחריו כי תעשה הישר בעיני ה'".

ה'לא תאכלנו' השני מיותר, שהרי כבר נאמר קדם לכן איסור אכילה. אלא שבא ללמד דבר אחר והוא איסור בשר בחלב. לפי שנלמד ש'דבר הלמד מענינו', שהרי איסור הדם נאמר בשני מינים (פסולי המוקדשים שי בהם שני מיני איסור, מותרים באכילה כחולין ואסורים בגיזה כקודשים) ולכן גם הייתור מדבר על איסור שיש בו שני מינים והיחיד הוא בשר בחלב.

איסור הנאה: באיסור בשר בחלב נאמר בתורה (דברים יד כא) "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו". ובמקום אחר (דברים כג יח) כתוב "לא תהיה קדשה מבנות ישראל ולא יהיה קדש מבני ישראל", שם האיסור הוא הנאה (שבעילה הנאה היא), מה להלן הנאה אף בשר בחלב בהנאה.

ב. רבי אליעזר-

איסור אכילה: לא דיבר (כנראה כמו רבי)

איסור הנאה: נאמר בתורה (דברים יד שם) "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך ותתננה ואכלה או מכר לנכרי כי עם קדוש אתה ליקחך אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו". התורה הקישה נבלה לבשר בחלב, ללמדך שאת הנבלה מותר לבשל ולמכור אבל בשר בחלב אסור לבשל ולמכור, כלומר יש בו איסור הנאה (שאם בישל לא ימכור).

ג. רבי ישמעאל-

איסור בשר בחלב נאמר בתורה שלש פעמים.

"ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות כג יט).

"ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות לד כו).

"לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך ותתננה ואכלה או מכר לנכרי כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו" (דברים יד כא).

אחד לאיסור בישול, אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה.

ד. איסי בן יהודה-

איסור אכילה: בבשר בחלב נאמר בתורה (דברים יד כא) "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו". באיסור אכילת טרפה נאמר בתורה (שמות כב ל) "ואנשי קדש תהיו לי ובשר בשדה

טְרָפָה לֹא תֹאכְלוּ לְקֶלֶב תִּשְׁלַכְנוּ אֹתוֹ, בגזירה שווה (קדש קדש) נלמד שכמו שטרפה אסורה באכילה גם בשר בחלב אסור באכילה.

איסור הנאה: קל וחומר מדין ערלה, חמץ בפסח וכלאי הכרם, ולמדו משלשה כדי שלא יוכלו לדחות אלא אם ימצאו צד חומרא או קולא השווה בשלשתם.

ה. רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון-

לשיטתו אין איסור הנאה אלא רק איסור אכילה.

שכן יש גזירה שווה בין איסור טרפה לאיסור בשר בחלב (כלעיל בשיטת איסי בן יהודה), לכן כמו שבטרפה אין איסור הנאה אף בבשר בחלב אין איסור הנאה.

ו. ריש לקיש-

הגמ' מתחילה את הסוגיה מלימוד שהביא ריש לקיש לאיסור בשר בחלב.

בעניין קרבן פסח נאמר בתורה (שמות יב ט) "אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱוָשֶׁל מִבֶּשֶׁל בְּמַיִם כִּי אִם צְלִי אִשׁ ראשו על כְּרַעְיוֹ וְעַל קֶרְבּוֹ", ודרש ריש לקיש שהמילים 'בשל מבושל' מיותרות, שהרי כבר נאמר לא לאכול נא אלא צלי, ולכן זה נלמד לאיסור אחר של בישול והוא בשר בחלב. ומפסח נלמד גם איסור האכילה וגם איסור ההנאה.

ז. אונקלוס-

בפרי תואר (ס"ק א) הביא שאונקלוס תרגם בכל שלשת הפסוקים 'לא תיכלון' ויוצא שלשיטתו אין איסור לבשל ואין איסור הנאה ויש רק איסור אכילה אפילו לא בדרך בישול ולוקים עליו ג' מלקויות. ואין לתמוה כיצד שינה את משמעות המילים 'לא תבשל', שהרי אף לרבי ישמעאל אחד הפסוקים נדרש לאיסור אכילה ואם לא היה במשמע של 'לא תבשל', איסור אכילה לא היה מוציא את הפסוק מפשוטו. ובפרי חדש (ס"ק א) תמה על תרגום אונקלוס שבכל שלשת הפסוקים תרגם את המילים 'לא תבשל' - 'לא תיכלון'. וכתב לבאר שאולי סברתו היא שאין איסור אלא באכילה של בשר בחלב שהתבשל יחד ומה שכתוב ג' פעמים הוא כדי לעבור עליו בג' לאוין. ונשאר הפר"ח בצ"ע.

הראשונים כרבי ישמעאל

למעשה הראשונים (ראה: רש"י שמות לד כו ד"ה לא תבשל, רמב"ם (ספה"מ מצוה קפז, תורת הבית הקצר בג"ש"ד פד ע"ב, טור יו"ד סי' פז) הביאו רק את לימודו של רבי ישמעאל, שנאמר שלש פעמים לא תבשל, אחד לאיסור בישול, אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה.

[ובפרישה (ס"ק א) עמד על לשונו של הטור, שהטור פתח "איסור בשר בחלב", דבר שלא עשה בשאר איסורים, לא פתח "איסור נבלה", "איסור דם" וכו', וביאר הפרישה שכיון שבא לומר שאיסור בשר בחלב אסור באכילה ובהנאה ודבר זה לא נזכר בתורה שהרי בה כתוב בישול, לכן אמר "אסור בשר בחלב" - כלומר מה שאנו מחזיקים בשר בחלב לאיסור אכילה והנאה הוא מפני שכתוב שלש פעמים

לא תבשל וכו'. אמנם סיים הדרישה שמסתבר שאין זו כוונת הטור, אולם כיון שאינו מוציא את הטור מפשוטו כתב סברה למרות שכנראה שלא זו הייתה כוונת הטור.

איסור הנאה

כאמור איסור הנאה בבשר בחלב נלמד לשיטת רבי ישמעאל מריבוי הפסוק 'לא תבשל גדי בחלב אמו'. וכתב הרמב"ם (מאכלות אסורות פי"ד ה"י) "כל האוכלין האסורין אינו חייב עליהם עד שיאכל אותן דרך הנאה, חוץ מבשר בחלב וכלאי הכרם לפי שלא נאמר בהן אכילה אלא הוציא איסור אכילתן בלשון אחרת בלשון בישול ובלשון הקדש לאסור אותן ואפילו שלא כדרך הנייה".

אולם לעניין מלקות על הנאה מבשר בחלב הביא הפת"ש (ס"ק ב) שלדעת הרמב"ם לא לוקים ולשאר הפוסקים לוקים. ונפקא מינא בימינו לעניין פסול לעדות, שהלכה היא שכל העובר לאו שיש בו מלקות פסול לעדות (עי' באר היטב יו"ד סי' טז ס"ק י).

ולעניין חצי שיעור בהנאה, הפרי מגדים (פתיחה לבשר בחלב) הסתפק האם חצי שיעור אסור בהנאה, שהרי הטעם שחצי שיעור אסור באכילה הוא מפני שראוי להצטרף (יומא עד א). וצריך להבין מה הפירוש ב'ראוי להצטרף'. האם פירושו ראוי להצטרף לכזית בכדי אכילת פרס- ואז זה שייך רק באכילה ולא בבישול והנאה. או שמא הפירוש הוא כפשוטו, ראוי להצטרף לחצי זית אחר ולהיות שיעור שלם- או אז הדין שייך גם בבישול והנאה. ונשאר הפרי מגדים בצ"ע.

הצל"ח (פסחים כב ב ד"ה והרי אבר) תלה את הספק במחלוקת הרמב"ם והראשונים המוזכרת לעיל לגבי מלקות על הנאה מבשר בחלב. שלרמב"ם שסובר שלא לוקים הרי שיש איסור אף בחצי זית, שהרי מן התורה אף חצי שיעור אסור והמשמעות של השיעור היא רק לעניין העונש. אולם לשיטת הראשונים שלוקים על איסורי הנאה, ודאי צריך שיהיה שיעור כזית ככל האיסורים.

הוא בשוה פרוטה, שזוהי ההנאה הקטנה ביותר.

ובפתחי תשובה (ס"ק ד) הביא משו"ת שער אפרים (סי' לח) שהעלה שחמאה שהתבשלה בסיר בשרי בן יומו, אסור להדליק בה את הבית ?????? מאחר ונאסרה בהנאה, ואף לנר חנוכה אסור, למרות שמצוות לאו להינות נתנו, כיון שהלכה היא שכל שאסור בהנאה 'מכתת שיעוריה', היינו שנחשב כאילו אינו ואם כן אין בו שיעור להדליק. ובאליה זוטא (או"ח סי' תרעג ס"ק א) תמה שהרי בלאו הכי איסור מדין בישול בשר בחלב, שכשמדליק הנר מבשל את החמאה שבלוע בה בשר.

דרך בישול אסרה תורה.

בגמ' חולין (קח א) למדנו "אמר אביי טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דאי סלקא דעתך דרבנן מבשר בחלב מאי טעמא לא גמרינן דחדוש הוא אי חדוש הוא אף על גב דליכא נותן טעם נמי? אמר ליה רבא דרך בישול אסרה תורה"

וביאר רש"י את דברי רבא, "לעולם אימא לך חדוש הוא, ודקאמרת אף על גב דליכא טעמא ליתסר דהא ליכא למגמריה מזרוע בשלה על כרחך בגופיה גלי קרא דבעינן טעמא מדלא אסרתו תורה אלא דרך בישול שאסר הבשר להתבשל בחלב, ואין לך כגון זו שלא יתן טעם".

וכתב הרשב"א (תורת הבית הקצר ב"ג ש"ד פד ע"ב) "ולמה הוציאו הכתוב בלשון בישול לומר לך שלא כדרך בישול אינו אסור מן התורה אלא מדברי סופרים". וכ"כ הטור (יו"ד סי' פז).

וכ"פ המחבר, "והוציא אכילה בלשון בישול לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול, אבל מדרבנן אסור בכל עניין". ובש"ך (ס"ק א) ביאר "כלומר אבל לא ע"י כבוש ומליחה שאינו דרך בישול" [נעי' לקמן בסמוך].

ובפרי תואר (ס"ק א) העלה דלרבי ישמעאל שלמד מג' פעמים לא תבשל יש שתי חומרות- אסור לבשל אפילו אם לא אוכל ואסור בהנאה. ויש קולא אחת שאין אסור באכילה אלא דרך בישול. וכתב להקשות שאולי נאמר יש איסור דאורייתא גם באכילה שלא בדרך בישול, והתורה כתבה דרך בישול מאחר שלא רצתה לכתוב אכילה לפי שאם הייתה כותבת אכילה הייתי אומר שלא לוקה אלא בדרך הנאתו ושלא בדרך הנאתו לא? ותירץ שכיון שסוף סוף התורה לא אמרה איסור אכילה אלא רק בישול וממנו נלמד איסור האכילה וממילא נלמד שדווקא בדרך בישול אסרה תורה.

2. לכאורה יש דמיון בין בשר בחלב לחמץ בפסח. שניהם אסורים בהנאה.

לגבי חמץ בפסח שנינו בירושלמי (פסחים פ"ב ה"א) "ואיידא אמר דא לא יאכל חמץ היום אפילו לכלבים הרי זה בא לאוסרו בהנייה. מה אנו קיימין אם לכלבו ההני איסור הנייה אלא כי נן קיימין אפילו לכלב אחרים. זאת אומרת שאסור להאכילן לבהמת הבקר". ומסקנת הירושלמי נפסקה להלכה בראשונים ובשו"ע (או"ח סי' תמח סע' ו) "אסור להאכיל חמצו בפסח אפילו לבהמת אחרים אן של הפקר".

טעם איסור מתבאר באחרונים (מג"א שם ס"ק ט וע"ע משנ"ב שם ס"ק כח), "דיש לו הנאה במה שממלא רצונו להשביע לבהמה".

ואם זהו הטעם, הרי שבכל דבר האסור בהנאה צריך הדין להיות כן, ואכן מצאנו שכתב באיסור והיתר הארוך (כלל כא סי' יב-יג), "בירושלמי אוסר להאכיל חמצו בפסח אפי' לכלב הפקר עכ"ל וכן תבשיל שנאסר מבשר וחלב דאורייתא דהיינו שנתבשלו יחד בנותן טעם פירוש שאין ששים באחד לבטל טעם חברו ואסור בהנאה. כתב ר"י מדור"א (סימן פה) לא מבעי שאסור ליתן לשפחתו או לכלבו שהרי נהנה בו אלא אפילו לכלב דעלמא שלא ראה אותו מעולם אסור ליתנו לו עכ"ל. ולכך נוהגים לשפוך התבשיל בבית הכסא והיא קבורתו או ישליכנו לנהר דהוי כנשרף דאינו יכול לבוא לידי שיהנה ממנו שום בריה ואין די במה שיזרקנו לרחוב אפי' בשאין שם כלב".

הרי שפסק מפורש שגם בבשר בחלב שנאסרו בהנאה מן התורה, הדין הוא שאסור להשליכם לכלבי הפקר.

וכ"כ בשו"ת תשב"ץ (ח"ג סי' רצג) שכל דבר שאסור בהנאה אסור להשליכו לכלבים. וכ"פ להלכה הט"ז (יו"ד סי' צד ס"ק ד) והפרי מגדים (פתיחה להלכות בשר בחלב). אולם דעת המקור חיים (ביאורים סי' תמח ס"ק י) והגר"א (ביאור הגר"א או"ח סי' תמח ס"ק טו) שדווקא בחמץ בפסח אסור להאכיל לכלבי הפקר, אבל בשאר איסורי הנאה מותר.

3. במשנה (חולין קג ב) שנינו "כל הבשר אסור לבשל בחלב, חוץ מבשר דגים וחגבים". וכתב הר"ן (חולין לז א בדפ"ר) שמשמע שמותר אף באכילה, שכיון שהוציאה התורה אכילה בלשון בישול, אם מותר לבשל מותר גם לאכול. ובאמת שכך פסקו הרמב"ם (מאכלות אסורות פ"ט ה"ה) שכתב "דגים וחגבים מותר לאכלן בחלב". והרשב"א (תורת הבית הארוך ב"ג ש"ד פה ע"ב) שכתב "ויש בשר מותר בחלב והם שני מינין בשר דגים ובשר חגבים דתנן כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים. ולישנא דקרא נקט דאפיק אכילה בלשון בישול אבל הוא הדין לאכילה דדגים וחגבים מותר לבשל ולהעלות ולאכול". אולם בב"י אחר שהביאם כתב "ומכל מקום, אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמו שנתבאר בספר אורח חיים סי' קעג".

ובשו"ע לא הזכיר המחבר מזה וכתב רק "אבל דגים וחגבים אין בהם איסור אפילו מדרבנן". והט"ז (ס"ק ג) כתב שבב"י יש טעות סופר, וצריך לומר דגים עם בשר, כפי שמבואר באורח חיים (סי' קעג סע' ב) שיש בזה סכנה. וכתב שאף הלבוש נמשך אחר הב"י וטעה בזה. וכ"כ הש"ך (ס"ק ה) שהלבוש נגרר אחרי הב"י וטעה, ומותר לאכול דגים עם חלב ואין בזה סכנה כלל. ובפתחי תשובה (ס"ק ט) הביא משו"ת חינוך בית יהודה (סי' סא) שכתב כדברי הלבוש שיש סכנה בדגים וחלב, ומעיד שחקר אצל הרופאים ומסקנתו היא שדגים מטוגנים בחמאה אין בהם סכנה, אבל בדגים מבושלים בחלב יש סכנה. והחת"ס (שו"ת יו"ד סי' קא) דחה את דבריו וכתב שנאמנים עלינו דברי הרמב"ם גדול הרופאים שהתיר ולא חשש לסכנה. ובפרי מגדים (משב"ז ס"ק ג) כתב גם הוא כדברי החינוך בית יהודה, לחלק בין דגים עם חלב שבהם יש סכנה לחמאה שבה אין סכנה, וכתב הפתחי תשובה שמדבריו משמע שהוא רק לכתחילה ובדיעבד אין לחוש ומותר.

והביא עוד הפתחי תשובה משו"ת אדני פז (סי' מב) שכתב בשם רבינו בחיי (שמות כג יט ד"ה וע"ד הפשט) שיש סכנה גמורה בגבינה עם דגים וכן בחלב עם דגים ולכן יש להחמיר אף בדיעבד, אבל בדג

עם חמאה יש להקל כיון שכל העולם עושים כן. וסיים הפתחי תשובה שלפי זה, כיום גם בחלב ממש יש להקל שהרי כולם מבשלים דגים בחלב "וכיון דדשו ביה רבים, שומר פתאים ה'" (שבת קכט ב). ודעת הגר"ע יוסף צ"ל (הליכות עולם ח"ז עמ' כ) שיש להזהר לכתחלה, אבל בדיעבד מותר כיון שהרבה אחרונים מתירים אפילו לכתחלה.

והגר"ש משאש (שמש ומגן ח"ד יו"ד סי' יב) כתב "ולדעתי זה תלוי באנשים האוכלים, שמי שיש לו דימיון ואינו רוצה לאכול דים עם חלב או גבינה או כותח, לא תוכל להסיר לו הדימיון וראוי להניחו, וכמ"ש הראש"ל נהרא נהרא ופשטיה. אבל מי שישאל על ההלכה, אם מן הדין מותר או לא, תגיד לו בקול רם שמותר. וגם מר"ן ז"ל, אומרים שיש בדבריו ט"ס ששם באו"ח סי' קע"ג סעיף ב' שממנו מביא ראייה, לא מדבר רק בדגים עם בשר, ע"ש. אבל למדומיינים לא יועיל כל זה, ולכן טוב להניחם במנהגם, ותול"מ, זה מה שנ"ל לכתוב בענין זה".

4. רמ"א בדרכי משה (יו"ד סי' ס"ק ו) ובתורת חטאת (כלל ס"ב סע' ח) הביא את דברי מהרש"ל (ים של שלמה חולין פ"ח סי' נב) שהחמיר לאסור לאכול בשר עוף בחלב שקדים מפני מראית העין, כפי שאסרו דם דגים מפני מראית העין שאוכל דם ממש. ורמ"א חלק עליו ודחה דבריו, שהרי דם הוא בכרת ולכן החמירו בו, מה שאין כן בשר עוף בחלב ממש הוא רק דרבנן, ועוד שאינו אסור אלא בדרך בישול.

לכן פסק הרמ"א, "ונהגו לעשות חלב משקדים ומניחים בה בשר עוף הואיל ואינו רק מדרבנן, אבל בשר בהמה יש להניח אצל החלב שקדים משום מראית העין".

וכתב הט"ז (יו"ד סי' פ"ז ס"ק ד) "ואף כי דברי רמ"א נכונים וכבר נתפשט המנהג כן מ"מ נראה שיש להניח לכתחלה שקדים גם אצל בשר עוף אלא במקום שאין לו שקדים אין לאסור בשביל זה האכילה דכל מאי דאפשר לן לתקוני מתקנינן ותו דלא גרע מחלב אשה דבסמוך שחשו למראית עין אבל באם אין לו שקדים אין לאסור האכילה בשביל זה כמו בחלב אשה בסמוך וכן משמע לשון רמ"א שכתב יש להניח כו' דמשמע בדיעבד או שא"א להניח לא מעכב האכילה בשביל זה".

ובש"ך (שם ס"ק ו) דן בעניין האם חוששים למראית העין באיסור דרבנן והעלה ממספר מקומות שחוששים, לכן העלה למסקנה כדעת מהרש"ל להחמיר ולהצריך היכר גם בבשר עוף בחלב שקדים. וחזר על דבריו לקמן (ס"ק ח).

ובפלתי (שם ס"ק ז) כתב "ומניחים בו בשר עוף וכו'. האחרונים (באר שבע סימן י"ז, ש"ך ס"ק ו') תמהו דמצינו מראית עין גופיה באיסור דרבנן. ואין צריך לאריכות דהא כל גופו של דין זה מן דם שכנס בכלי, ושם הדין אפילו בבישול, ודם שבישלו אינו עובר עליו, ועיין חולין דף קיא (א) תוספות ד"ה דם דאורייתא. רק כבר כתב הפרי חדש (ס"ק ז) דאין לדמות גזירות רבנן זה לזה. ואני מוסיף דעד כאן

אסרוהו חז"ל (כריתות כ"א ע"ב) בדם דגים, שהוא דם לגמרי, רק התורה התירה. וכן הרשב"א (בתשובה ח"ג סי' רנז) בחלב אשה, שהוא חלב גמור כמו חלב בהמה, רק הוא מותר, בזה יש לחוש משום מראית עין. אבל בחלב שקדים, אטו חלב הוא, מין פרי הוא ומשקה הוא, רק הואיל מראהו כעין חלב, קראהו בלשון מושאל חלב, אבל בשביל זה לא יקרא באמת חלב, עד שנדון בו מפני מראית עין. ויין שהוא בתכלית אדום, וכי אסור ליתן לתוך תבשיל, דבל יטעהו בהם שצבעו כמראה דם, ואמרו הטבעיים דיש הרבה ירקות אשר ידמו לשרצים, ואף אתה צא ואוסרן לאכילה, דלא יטעו בשרצים, ונשתקע הדבר. ולכן אין לזה שרש וענף, ודי לאסור בבשר בהמה, ולא לאסור בבשר עוף, ומשה ותורתו אמת".

ובפתחי תשובה (ס"ק י) הבאי מה שכתב בנחלת צבי לחלק בין סעודה גדולה שיש בה רואים, שם צריך להחמיר לתת שקדים בקערה בשביל היכר, מה שאין כן בביתו שאין רואים, מותר גם ללא היכר. וכ"כ במשנ"ב (או"ח סי' שא ס"ק קסה ועיי"ש בבהל"כ ד"ה בחדרי חדרים).

5. במשנה (חולין קיג א) שנינו "רבי עקיבא אומר חיה ועוף אינם מן התורה שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים פרט לחיה ולעוף ובהמה טמאה רבי יוסי הגלילי אומר נאמר לא תאכלו כל נבלה ונאמר לא תבשל גדי בחלב אמו את שאסור משום נבלה אסור לבשל בחלב, עוף שאסור משום נבלה יכול יהא אסור לבשל בחלב ת"ל בחלב אמו יצא עוף שאין לו חלב אם" כלומר בשר עוף לכו"ע אינו אסור מן התורה. ובבשר חיה נחלקו רבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי, שלרבי עקיבא אינו אסור מן התורה ולרבי יוסי הגלילי אסור מן התורה.

וכך מבוארת הנפקא מינה ביניהם בגמ' (שם קטז א) "מאי איכא בין רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא איכא ביניהו חיה, רבי יוסי הגלילי סבר חיה דאורייתא ור' עקיבא סבר חיה דרבנן איבעית אימא עוף איכא ביניהו ר' עקיבא סבר חיה ועוף אינן מן התורה הא מדרבנן אסירי ור' יוסי הגלילי סבר עוף אפילו מדרבנן נמי לא אסיר תניא נמי הכי במקומו של רבי אליעזר היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל במקומו של רבי יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב לוי איקלע לבי יוסף רישבא אייתו לקמיה רישא דטיוסא בחלבא ולא אמר להו ולא מידי כי אתא לקמיה דרבי אמר ליה אמאי לא תשמתינהו אמר ליה אתריה דרבי יהודה בן בתירא הוא ואמינא דרש להו כרבי יוסי הגלילי דאמר יצא עוף שאין לו חלב אם".

להלכה פסקו הראשונים כרבי עקיבא שבשר חיה אינו אסור מן התורה. כך כתב הרא"ש (חולין פ"ח סי' נא) בשם הרי"ף (חולין מב ב) וז"ל, "ומה שהביא רב אלפס דר"ע ולא הביא דרבי יוסי הגלילי משום שפוסק הלכה כרבי עקיבא. ואי ס"ל דרבנן פליגי עליה הא קי"ל (עירובין מו ב) הלכה כר"ע מחבירו

דווקא ולא כנגד רבים אלא ודאי סבירא ליה דלא פליגי אלא ת"ק אמר שנוהג בבהמה טהורה דוקא ולא בטמאה ור"ע מפרש מהיכן נתמעטו חיה ועוף ובהמה טמאה".

וכן פסק הרמב"ם (מאכלות אסורות פ"ט ה"ד) "וכן בשר חיה ועוף בין בחלב חיה בין בחלב בהמה אינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה, ואסור באכילה מדברי סופרים כדי שלא יפשעו העם ויבואו לידי איסור בשר בחלב של תורה ויאכלו בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, שהרי אין משמע הכתוב אלא גדי בחלב אמו ממש לפיכך אסרו כל בשר בחלב".

וכן כתב הרשב"א (תורת הבית הארוך ב"ג ש"ד פד ב) שלרבי עקיבא איסור חיה ועוף הם רק מדרבנן [ובב"י כתב בשם הרשב"א דלכו"ע וכתב בערך השלחן (טייב ס"ק יא) שהוא ט"ס וצ"ל לר"ע כמבואר בחולין קטז דלר"י הגלילי בשר עוף מותר לגמרי ואין בו אפילו איסור דרבנן].

וכן פסק המחבר (יו"ד סי' פז סע' ג) להלכה, "ובשר חיה ועוף אפילו בחלב טהורה מותר בבישול והנאה ואף באכילה אינו אסור אלא מדרבנן".

אולם מהרש"ל והב"ח חולקים על המחבר וסוברים שבשר עוף בחלב הוא מדאורייתא.

שכן כתב מהרש"ל בים של שלמה (חולין פ"ח סי' ק) "המעלה את העוף עם הגבינה על השלחן אינו עובר בלא תעשה, ופריך תלמודא, הא אוכלו עובר בלא תעשה, ש"מ בשר עוף בחלב דאורייתא, אימא המעלה את העוף עם הגבינה על השלחן אינו בא לידי לא תעשה, ואף דבגמרא דחיה, כי משום דבתחילת פרקין (קד א) בעי לאוקמי כולה מתניתין ר' עקיבא, אבל אין זה הכרח, כדפרי' לשם (סימן א), וא"כ האי נמי דיחוי הוא, אבל הלכה דבשר חיה ועוף בחלב דאורייתא".

והב"ח (ד"ה ומ"ש ומותר) הביא שפשט הסוגיה היא שת"ק במשנה חולק על רבי עקיבא וסובר שבשר חיה ועוף דאורייתא, שכן הבינו התוס' (חולין קיג א ד"ה בשר) שלרבנן בשר עוף אסור מן התורה, ולהלכה כשנחלקים רבים על רבי עקיבא הלכה כמותם. לכן כתב הב"ח שאע"פ שהרא"ש הבין שהלכה כרבי עקיבא לפי שהרי"ף הביא דבריו, קשה להקל נגד התוס' ולשיטתו בשר עוף וחיה בחלב איסורם מדאורייתא והביא עוד שכן כתב בהגהות שערי דורא (סי' עו הג"ה א ד"ה אכל) שכן נוהגים ושאין חילוק בין איסור בשר עוף וחיה לבשר בהמה לענין איסור אכילת בשר בחלב, וממילא שכן הוא גם לענין הבישול וההנאה.

והש"ך (ס"ק ד) דחה את דבריהם.

א. מכמה סוגיו בש"ס מוכח שבשר חיה ועוף הם דרבנן.

ב. גם השערי דורא שכתב שקשה להקל נגד התוס', דיבר לענין אכילת גבינה מיד אחרי עוף אבל מודה שבשר עוף הוא מדרבנן.

ג. הרמב"ם (ממרים פ"ב ה"ט) כתב שהאומר שבשר עוף בחלב אסור מן התורה עובר בבל תוסיף.

6. ילקוט יוסף (איסור והיתר, ח"ג, עמ' רסה). ועיין עוד בשו"ת יביע אומר (ח"ו יו"ד סי' ח).

7. שו"ת שבט הלוי חלק ט סימן קנז.

"אשר שאל בענין שניצל פרווה עם גבינה אם יש בזה משום דין מראית עין, היות כהיום מפורסם מאד דאיכא נקניק ושניצל דאינו בשר כלל, לא שייך כלל מ"ע, ועוד.
הרי איכא סברת הכו"פ דלא גזרו רק בדבר שהוא חלב באמת אלא דהתורה לא אסרה, אבל חלב שקדים נקרא רק כן בשם משאל, וכיו"ב כאן דאינו לא בשר ולא נקרא בשם בשר והוא ק"ו משקדים ואם גזרו שם בבשר בהמה עכ"פ אין הכרח לחדש גם כאן גזרה, זה הנלענ"ד דרך למוד זכות עכ"פ על אלו שעושים כן".
וע"ע בספר הכשרות (להרה"ג יצחק יעקב פוקס שליט"א, עמ' רעו-רעז).

בס"ד

עיקרי ההלכות.

- א. בשר וחלב שהתבשלו יחד ונאסרו בהנאה, מחלוקת הפוסקים האם מותר להשליכם לפח האשפה ויאכלוהו החתולים והכלבים.
- ב. אכילת דגים וחלב יחד- האשכנזים נהגו להקל בזה ולא לחשוש לסכנה. אבל הספרדים, לדעת הגר"ע יוסף זצ"ל צריכים להחמיר לכתחלה ובדיעבד מותר, ולדעת הגר"ש משאש זצ"ל לא צריכים להחמיר כלל.
- ג. מותר לשתות קפה עם חלב סויה או מלבין פרווה יחד עם בשר בתנאי שיש היכר שהחלב הוא חלב צמחי.
- ד. מותר לאכול שניצל צמחי עם חלב ואין חשש למראית עין.

א. האם מותר להשליך בשר בחלב לפח אשפה צבורי?

כידוע, אסור לבשל בשר וחלב יחד. כמו כן בשר וחלב שהתבשלו יחד אסורים באכילה ובהנאה¹. איסור ההנאה עורר שאלה מעניינת בפוסקים. מעיקר הדין, יש לקבור את הבשר והחלב שנאסרו בהנאה. אולם, האם מותר להשליכם לפח ציבורי? הרי מי שיהנה ממנו שם הם כלבים וחתולים של הפקר, האם יש איסור שיהנו כלבי הפקר מבשר בחלב? פוסקים רבים סוברים שכמו שבחמץ אסור לתת לכלבי הפקר כך גם בבשר בחלב, לפי שיש הנאה "במה שממלא רצונו להשביע לבהמה". לכן צריך להשליך לאסלה או לקבור ואין לזרוק לפח האשפה. אמנם לדעת הגר"א והמקור חיים, אין איסור להשליך לכלבי הפקר בשר בחלב, ורק בחמץ אסור מחמת חומרתו הרבה². לכן לשיטתם בבשר בחלב מותר יהיה להשליך לפח האשפה.

ב. אכילת חלב ודגים.

כתוב במשנה, "כל הבשר אסור לבשלו בחלב, חוץ מבשר דגים וחגבים".

וכתבו הראשונים שמשמע שאין איסור לאכול דגים עם חלב. אמנם, הבית יוסף כתב שאע"פ שאין איסור, יש בזה סכנה, לכן אסור.

למעשה האחרונים חלוקים בדין זה ומצאנו שלש שיטות:

- אין שום חשש סכנה בבשר ודגים (ט"ז וש"ך ועוד פוסקים רבים).

- בטיגון דגים בחמאה אין סכנה, באופן אחר יש סכנה (פרי מגדים, שו"ת חינוך בית יהודה).

- סכנה גמורה לאכול דגים בחלב (שו"ת אדני פז, בן איש חי).

דעת הגר"ע יוסף זצ"ל שלמרות שלכתחלה אסור, בדיעבד אם בישל דגים עם חלב, מותר לאוכלם יחד כיון שהרבה אחרונים מתירים אפילו לכתחלה.

והגר"ש משאש זצ"ל כתב שמותר לכתחילה לבשל ולאכול דג וחלב. אמנם מי שחושש שיש בזה סכנה, אין צורך לשכנעו שמותר, וטוב להניחו במנהגו.³

ג. לשתות חלב סויה עם בשר ולאכול שניצל צמחי עם חלב.

שאלה מצויה השייכת לדיני בשר בחלב, מתייחסת דווקא למאכלי פרווה.

השאלה היא, האם בדברים שדומים לחלב יש איסור לאכול עם בשר (או להיפך) מדין 'מראית עין'?

הפוסקים חלוקים בשאלה זו.

המהרש"ל והש"ך כתבו שאסור לאכול בשר עוף עם חלב שקדים מפני מראית עין. הפתרון לזה הוא שיניח שקדים לידו וכך יהא ניכר שהחלב הוא חלב שקדים.

לעומת זאת הרמ"א פסק שיש לחלק בין בשר עוף לבשר בהמה. בשר עוף אסור בחלב רק מדרבנן⁵, לכן בחלב שקדים מותר ולא חוששים למראית עין. לעומת זאת בשר בהמה אסור מהתורה, לכן חוששים למראית עין.

כרתי ופלתי מתיר יותר וכתב שאין כלל איסור מראית עין בחלב שקדים, ומותר אפילו עם בשר בהמה⁴.

למעשה לכתחלה נכון להניח שקדים בתוך החלב להיכר שהוא חלב שקדים. ואחרי הסעודה מותר
לשתות חלב שקדים אפילו בלי היכר, וכן הדין בכל חלב צמחי (כגון חלב סויה)⁶.

ובעניין שניצל צמחי (סויה / תירס וכד') כתב הגר"ש וואזנר שליט"א ללמד זכות על המתירים לאוכלו
עם חלב, על פי סברת הכרתי ופלתי⁷.